

Janez Kalan: Utrinki iz predvojnih, medvojnih in povojnih let

(Razgovori Janeza Kalana z Jano Hafner)

Kazalo

UVODNA PREDSTAVITEV.....	2
PREDVOJNA LETA.....	2
Fantovska družina iz Karlovca.....	2
Sankanje na Pristavi v Karlovcu.....	3
Prve doma narejene smuči.....	4
Smučanje na Pristavi in Štajngrofu pred drugo vojno	4
Telovadni začetki	4
MEDVOJNA LETA.....	4
Vojaške smuči Kraljevine Jugoslavije.....	4
Življenje med vojno	5
Smučanje med vojno	5
Telovadba v vojnem času	5
Nemško urjenje loških fantov v Kranjski gori 1943/44	6
Poziv na prisilno delo v Nürnberg	6
PRVA POVOJNA LETA.....	6
Življenje naše družine takoj po vojni.....	6
Uk za ključavničarja v tovarni Brumen & Thaler v Vincarjih	6
Delo v Strojni tovarni v Vincarjih, kasnejšem Motorju in predhodniku LTH	7
Organiziranost športa v Loki prva leta po vojni *1	7
Smučanje v Loki takoj po vojni.....	8
Lubniški smuk	8
Smučanje na Ratitovcu.....	9
Gradnja Loške kočice na Starem vrhu.....	11
Smučarski tečaji po otvoritvi Loške kočice na Starem vrhu.....	13
Tečaj za vaditelje smučanja na Komni.....	14
Smuči Kästle 1955 -1956	15
Telovadba.....	15
Skoki v vodo	16
Hobiji.....	17

UVODNA PREDSTAVITEV

»Sem Janez Kalan, rojen 8.11.1930 v Karlovcu, mami Ivani, Johana so ji rekli in očetu Francetu, Šimnovmu Fr'ncetu iz Virloga. V naši družini sta bila še leto starejši brat Aci (Franc) in dve leti mlajša sestra Tončka. Stanovali smo Pr' Tinišk v Spodnjem Karlovcu.

Po duši in srcu sem bil od rane mladosti športnik, aktiven tekmovalac v orodni telovadbi, atletskem mnogoboju, alpskem smučanju, plavanju in skokih v vodo.

Hkrati in po zaključku tekmovalnega obdobja sem bil vodnik loških orodnih telovadcev, vzdrževalec telovadnih orodij, organizator vadbe, počitniških taborov, telovadnih nastopov, akademij in tekmovanj. Kot načelnik Telovadnega društva Škofja Loka sem skrbel za strokovno delo v društvu. Pomagal sem tudi pri organizaciji smučarskih tekmovanj, bil sem vaditelj smučanja in smučarski sodnik.

Smučanje na Starem vrhu

V nadaljevanju bom predstavil nekaj dogodkov z moje športne poti, s posebnim poudarkom na obdobju tik pred 2. svetovno vojno, med vojno in prva povojna leta, ki bodo morda zanimivi kasnejšim generacijam.«

PREDVOJNA LETA

Fantovska družina iz Karlovca

»Poleg naju z bratom Acijem smo fantovsko družino sestavljali še Andrej Fojkar (Alču Andrej), Dušan Kogovšek, Tone Bavdaž (Robidku Tone), Andrej Franko (Migutu Andrej), Janez Gašperšič (Klamfarju Janez), Zabrajdni Ivan, Bernik Vinko (Kamplmoharjev Vine) in sodar Oblak Jože. Občasno so se nam je pridružili še Lipuščkov Edi iz Puštala ter fantje s Placa (sedaj Mestni trg).

Janeza iz Karlovca leta 1950 (Janez Kalan in Janez Gašperšič)

Hodili smo v deško osnovno šolo, se igrali in na Virškem pasli krave.«

Sankanje na Pristavi v Karlovcu

»Na Pristavi, to je travniku med Zgornjim in Spodnjim Karlovcem še ni bilo hiš. Ob glavni cesti v Poljansko dolino, takrat je bila še makadamska, je bila nameščena dva metra visoka lesena ograja iz desk, dil po domača. Ta je Karlovc delila na zgornji del, sedaj Poljanska cesta in spodnji del, sedaj Kopališka ulica. Prometa je bilo, še posebej pozimi, zelo malo.

Kot mladi osem do desetletni fantiči smo se sankali pod Robidkovo hišo na Pristavi.«

Sankanje na Pristavi v Karlovcu (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Prve doma narejene smuči

»Za smučanje naju je z bratom navdušil bratranec Jože Krmelj, po domače Alču Jože. Bil je izučen mizar in vnet za šport. Bratu Aciju in meni je naredil prve smuči. Zanje je uporabil jesenov les iz gozda, saj jesen, ki raste ob vodi, za smuči ni bil primeren. Dve jesenovi deski je odrezal na dva metra po dolžini in predvideni širini. Nato je na vrtu zakuril in v pocinkanem loncu za kuhanje perila segrel vodo. V vroči vodi je krivil deske in jih postopno privijal po modelu. Tako so nastale najine prve skupne smuči.

Nanje je Jože pričvrstil usnjen trak, ki je nadomeščal vezi.

Druge smučarske opreme, razen leskovih palic nisva imela. Ko si želel iti smučat, si oblekel vsakdanje hlače in jopico, obul navadne zimske čevlje in se odpravil na Pristavo. O smučarski tehniki seveda ni bilo govora. Peljal si se kot si vedel in znal.

Ker sva imela z bratom tudi samo ene zimske čevlje, sva smučala izmenoma. Ko je enega dovolj zeblo, je opremo prevzel drugi. Prvi se je odšel pogret na peč, drugi pa smučat.«

Smučanje na Pristavi in Štajngrofu pred drugo vojno

»Najprej smo se smučali le na Pristavi. Ko smo že bolje obvladovali smuči, smo smučali na Štajngrofu. Progo smo steptali popoldan, tako da je preko noči pomrznila in bila drugi dan pripravljena za smučanje. Podaljšali smo jo tako, da smo v leseni ograji ob glavni cesti v Poljane razmaknili deske. To je letelo s Štajngrofa, mimo Robidka in čez cesto domov v Spodnji Karlovc.

Na Štajngrofu smo postavili nekaj vrat in izvedli tekmo. Zmagovalcu je eden od loških meščanov namenil žepni nož 'popkar'. Še danes se spomnim, da ga je dobil Fojkarjev Andrej (Alč).«

Telovadni začetki

»S telovadbo sem se začel ukvarjati 1935 kot petleten fantič leta. Če si bil doma z Lontrga ali Karlovca, kjer je bilo največ obrtnikov, gostincev in nasploh rokodelcev ter če si bil družaben, ti je bilo kar usojeno, da boš pristal v lontrškem katoliškem kulturno prosvetnem društvu, po domače pri Orlih. Tako se je zgodilo tudi meni.

Orli so se pred drugo svetovno vojno zbirali v društvenem domu na Lontrgu. Še dolgo po vojni se je ohranilo ime Društvo. Sedaj je to Loško gledališče na Spodnjem trgu 14. V njem so pred vojno organizirali gledališke igre, priljubljena pustovanja, izobraževanja in druge družabne aktivnosti. Orlice so vsako leto pripravile miklavževanja za nas otroke. V prednji sobi ob vhodu so bile nameščene tudi mize za namizni tenis, table tenis so mu takrat rekli. Ker so v Društvu, vrteli tudi filme, sem se tu prvič srečal s kinom.

Telovadbo, nogomet in druge športne igre so loški Orli organizirali na igrišču na Podnu. To velja za samo vadbo in za akademije ter tekmovanja. Z bradlje in krogov ter pri preskoku smo skakali namesto na blazine kar v mivko.«

MEDVOJNA LETA

Vojaške smuči Kraljevine Jugoslavije

»V Škofji Loki je bil za časa Kraljevine Jugoslavije v kasarni pod Kamnitnikom stacioniran 1. planinski pešpolk. Vojake iz vse Jugoslavije so učili smučanja na pobočjih nad Vincarij. Po pripovedovanju starejših Ločanov prav od tod izhaja ime Smučarska dolinica.

Po nemškem napadu in kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije spomladi 1941 je v kasarni ostalo veliko uporabne opreme in orodja, pa tudi krame. Mama naju je z bratom poslala po moko in druga živila. Domov sva namesto hrane pripeljala 12 parov smuči z okovjem in smučarske palice.

Ko je v Loko prišla nemška vojska (dva tedna so bili v kasarni skupaj z italijansko, nato so se Italijani umaknili za mejo v Šentvidu), je gestapo objavil, da moramo smuči vrniti v kasarno. Z bratom sva jih večino shranila v domačo prekajevalnico mesa, po loško v 'rajfnk kamro'.

Ker Ločani smuči nismo vrnili prostovoljno, je gestapo tudi v naši hiši izvedel racijo. Pobrli so nama vse smuči, razen enih, ki jih niso našli. Še te zadnje so mi Nemci zaplenili, ko sem se smučal na Štajngrofu.

Kljub temu je v Loki ostalo veliko vojaških smuči, ki so si jih Ločani med seboj podarjali, pa tudi prodajali. Tako sva z bratom kupila en par. Prodal nama jih je Miklavčič.

Smuči kraljeve vojske so bile brez robnikov. Na krivini je bil nekakšen podaljšek - špička. Ker me je pri smučanju med vrati oviral, sem ga kasneje odžagal. Na smuči so bile pritrjene čeljusti in napenjač (po domače šponar).

Jugoslovanski kraljevi vojaki so v kasarni pustili tudi tonking palice. Te so bile izdelane iz kitajskega bambusa. Bile so lažje od leskovih. Imele so tudi usnjene jermenčke za okrog roke in krplje iz posebnega šibovja.

Iz kasarne sem prinesel tudi planinski cepin. Izdelan je bil v Švici. Spremljal me je po slovenskih, francoskih, švicarskih, italijanskih in avstrijskih Alpah, ki sva jih prehodila z ženo Ireno. Dvakrat sem bil z njim na Mont Blancu. Imam ga še danes.«

Življenje med vojno

»Ob začetku druge svetovne vojne sem bil osnovnošolec star dobrih deset let. Hodil sem v osnovno šolo (dotedanja deška osnovna šola, sedaj OŠ Škofja Loka – Mesto). Učili so nas nemški učitelji, v nemškem jeziku. Pozdravljati smo morali s Heil Hitler. Naš učitelj Anton Moser je bil prijazen. Povedal nam je, da bi raje ostal v domačih krajih in tam počel kaj koristnega. Tudi če je slišal, da se med seboj pogovarjamo slovensko, nas je pustil pri miru. Bali smo se pa gestapovcev, ki so nas med odmori občasno kontrolirali. Če si govoril slovensko, so te oklofutali, ali celo pretepli.

Še naprej smo se igrali in občasno na Virškem pasli krave.

Prva leta nemške okupacije je življenje nas otrok potekalo povsem običajno. Oče je delal pri Pepetu kot hišni hlapec, mama je po kmetijah delala dnino. Za tiste, ki smo bili že preje navajeni skromnega življenja, lahko rečem, da nismo posebej trpeli.

V Sokolskem domu na Placu so med vojno vrteli igrane filme. Spomnim se, da je glavni loški gestapovec Pfeifer pred vsako predstavo natančno pregledal, kdo je v dvorani. Hodil je od vrste do vrste in tiste, za katere je presodil, da filma ne smejo gledati, poslal ven. Posebej je preganjal nas otroke. Zagrabil nas je za kravatec ter brnil ven. A radoživi in neustrašni kot smo bili, smo se pritihovali za oder in film gledali postrani izza zavese.

Vsaka predstava se je pričela s tedenskim pregledom (Wochenschau). To so bili pompozni nemški propagandni filmi, ki so poveljevali Nemcem, veliki rajh in uspehe nemške vojske na fronti. Manjkalo ni parad nemške vojske, nemških zastav, himen in telovadnih predstav. Šele nato je sledil igrani film, med njimi Ašnapurski tiger in Indijski nagrobni spomenik. Posneta sta bila 1938 in izdelana v takratni rjavo beli tehniki.

Z leti je šlo Nemcem na frontah čedalje bolj za nohte. To je vplivalo na vse slabše življenje Ločanov, tudi otrok. Maja 1944 smo z osnovno šolo zaključili, saj so Nemci v njene prostore namestili ranjence.«

Smučanje med vojno

»Med vojno smo smučali predvsem po travnikih okrog Grebenarja in pod Štajngrofom. Na samem Štajngrofu je bilo smučanje prepovedano, saj so imeli Nemci tam nadzorno točko.

Nemci med vojno niso nasprotovali smučanju na Stenu. A tja smo s karlovškimi in mestnimi fanti redko zašli, saj so tam povečini smučali odrasli, bolj izkušeni smučarji.

Po mojem vedenju med vojno v Loki ni bilo smučarskih tekmovanj. Vsaj za nas mlade ne.«

Telovadba v vojnem času

»V času vojne Nemci niso dovolili organizirane telovadbe in tekmovanj niti Orlom niti Sokolom. Pravzaprav sploh niso dovolili kakršnegakoli združevanja.«

Nemško urjenje loških fantov v Kranjski gori 1943/44

»Drugič sem se z Nemci поблиže srečal v zimi 1943/44. Takrat sem kot trinajstleten fant prejel podoben poziv kot so ga prejemale slovenski fantje, ki jih je okupacijska oblast vpoklicala v nemško vojsko. Na točno določen dan in uro sva se morala z bratom Acijem javiti na Lontrgu (Spodnjem trgu). Spremila naju je mama. Oprtani smo bili s kovčki in vsi smo jokali.

Polovico zbranih fantov so poslali v Landskrone v Avstriji, drugo polovico pa v Kranjsko Goro. Med slednjimi sva bila tudi midva z bratom.

V Kranjski gori so nas manj kot petnajstletne v okviru Hitlerjeve mladine (Hitlerjugend) urili za bodoče vojake nemške vojske. Po snegu smo tekali do Martuljka in nazaj. Goloroki smo se plazili pod preprekami. Z vojaškimi smučmi smo hodili na daljše pohode v okolico Kranjske Gore. Stanovali smo v sedanjem Porentovem domu. Bilo je mrzlo in zelo naporno.

Po dveh mesecih so starši končno izvedeli, da sva z bratom v Kranjski Gori in naju prišli obiskat. Vsega skupaj smo ostali tri mesece, nato so nas izpustili domov. A ne za dolgo.«

Poziv na prisilno delo v Nürnberg

»Po zaključku osnovne šole leta 1944, ko so Nemci izgubljali vojno v Vzhodni Evropi in so se zavezniki izkrkali na zahodnoevropski obali, sem kot še ne štirinajstleten fant prejel poziv takratnega Urada za delo v Kranju, z uradnim imenom Arbeitsamt Krainburg. Urad me je želel napotiti na prisilno delo v Luftfahrtgeräte Werk v Nürnberg.

Mama je bila vedno iznajdljiva. Odšla je v Vincarje in zaprosila Rada Thalerja, enega od dveh lastnikov in poslovodjo tekstilnega podjetja Brumen & Thaler v Vincarjih, naj me zaposli. Rado ji je rekel: »Tako jutri naj pride.« Papirje je uredil tako kot da sem se v tovarni Brumen & Thaler že štirinajst dni pred prejemanjem poziva na prisilno delo v tovarni Brumen & Thaler učil za ključavničarja.

Do konca vojne sem tako ostal doma v Loki.«

PRVA POVOJNA LETA

Življenje naše družine takoj po vojni

»Ob osvoboditvi sem bil star dobrih štirinajst let in nadaljeval z ukom pri Brumen & Thaler. Oče je še naprej delal kot hlapec pri Pepetu. Kasneje se je zaposlil v Jelovici, kjer je prislužil majhno penzijo. Mama je tako kot med vojno pomagala na kmetijah, a je zbolela za rakom in 1950 umrla. Leto dni starejši brat je kmalu odšel k vojakom. Po povratku je bil najprej kurjač v lesnem obratu Hajnrihar na Trati, nato se je zaposlil v Gradisu. Sestra Tončka se je odselila od doma k teti na Jesenice. Naša družina se je tako zelo hitro zmanjšala na nas tri moške.«

Uk za ključavničarja v tovarni Brumen & Thaler v Vincarjih

»Kot sem že omenil, sem se v tekstilni tovarni Brumen & Thaler učil za ključavničarja. Spomnim se, da je tovarna zaposlovala 129 delavk in delavcev. Za vzdrževanje strojev in naprav smo skrbeli trije ključavničarji, dva kurjača, mizar, električar in zidar. Tkali so blago za hlače, obleke, srajce, tudi flanelo (po domače: porhant). Ker je ob kosmatenju blaga nastajala vata, so iz nje izdelovali prešite odeje («kovtre«).

Za trgovske in druge posle je skrbel eden od lastnikov Rado Thaler. Drugi družabnik Franc Brumen je skrbel za tehnično obratovanje tovarne. V samo poslovanje tovarne se ni vtikal, je pa vse dneve preživel v delavnici. Ta je bila zelo dobro opremljena, kar je bilo tudi zame kot vajenca pomembno. V njej je imel Franc Brumen odlično stružnico. Z njeno pomočjo je izdelal marsikaj, med drugim tudi majhen kinoprojektor.

Spomnim se, da je bil Rado Thaler dober delodajalec. Leta 1948 se je poškodoval kurjač. Rado Thaler je prišel v delavnico in me povprašal, če bi bil pripravljen za dva meseca nadomestiti

kurjača. Tako sem dopoldan delal kot vajenec v delavnici, popoldan pa kot kurjač. Rado Thaler me je plačal enako kot bi kurjača, pa še dosti blaga za srajce in hlače sem dobil za povrhu.

Pri Brumen & Thaler sem ponovno, tokrat v povsem drugačni vlogi, prihajal v stik z nekdanjimi nemškimi vojaki, tedaj vojnimi ujetniki, zaprtimi na Loškem gradu. Kolikor mi je poznano, jih je večina podpisala posebne pogodbe, s katerimi so se strinjali, da bodo tri leta delali v tovarni v Vincarjih, nakar bodo prosti. Z nekaterimi kaznjenci smo se prav dobro razumeli. Med njimi je bil tudi elektroinženir. Na njegovo željo smo v delavnico napeljali anteno, tako da so lahko poslušali radio.

Uk sem zaključil 1949, tik pred podržavljenjem tovarne Brumen & Thaler. Še dva meseca pred tem smo v tkalnici montirali nove stroje, ki jih je v skladu z investicijskim načrtom družbe nabavil Rado Thaler. Ob podržavljenju so stroje odpeljali v Ajdovščino, delavke pa zaposlili v tkalnici Gorenjske predilnice na Trati. Jaz sem bil z dekretom premeščen v eno od tovarn bodoče Iskre Kranj. A spet ne za dolgo!

Franc Brumen je po podržavljenju tkalnice ustanovil delavnico v Ljubljani. Bila je za evangeličansko cerkvijo. V njej je izdeloval ter prodajal stikala. Večkrat sem ga obiskal in jih kupil.

Po mojem vedenju so drugega solastnika Rada Thalerja pregnali na Koroško in mu po dveh letih dovolili, da se je vrnil domov. Zaposlil se je v Tekstilni tovarni v Medvodah kot tehnični direktor. Vedno, ko sem ga srečal, sem ga pozdravil.«

Delo v Strojni tovarni v Vincarjih, kasnejšem Motorju in predhodniku LTH

»Po selitvi tkalskih strojev v Ajdovščino je znani Ločan Niko Kavčič želel nadomestiti izpad industrijske proizvodnje v Loki. Dal je pobudo, da so v izpraznjene prostore v Vincarjih premestili Državno elektro kovinsko podjetje, ki je pred tem na Igu izdelovalo sestavne dele za črpalke.

Odbor za ustanovitev Strojne tovarne v Škofji Loki je moral najprej pridobiti ustrezne kadre. Ker je imela kovinska proizvodnja v Loki že tradicijo, saj je pred, med in kratek čas po vojni tu obratovala strojna tovarna švicarskega podjetnika Franza Gotlieba Schneiterja (po domače: Šnajterjeva delavnica), kjer so izdelovali male turbine in drugo opremo za vodne pogone, je bilo to lažje. Ko je bila tudi ta loška tovarna po vojni podržavljena in njen proizvodni program prenesen v Lito stroj Ljubljana, so se številni Ločani z znanjem pridobljenim v Šnajterjevi tovarni zaposlili v Lito stroju.

Predstavniki odbora za ustanovitev strojne tovarne v Vincarjih so tako hodili po domovih Ločanov, zaposlenih v Lito stroju in jih vabili na delo. Nekega večera so se oglasili tudi pri nas. Naslednji dan sem bil z dekretom spet zaposlen v Vincarjih.

V Vincarjih so delali tudi slovenski kaznjenci, ki so jih premestili iz Kazensko-poboljševalnega zavoda na Igu in namestili v zaporih na Loškem gradu.

Tako je v Loki nastala nova strojna tovarna.

1954 se je iz Lito stroja vrnil v Loko tudi Tine Zaletel in se zaposlil v Strojni tovarni v Vincarjih. Kot nekdanji mojster v Schneiterjevi tovarni je razpolagal z načrti in znanjem za izdelavo kompresorjev. Po njegovem prihodu smo v Strojni tovarni v Vincarjih, mislim, da se je prav v tistem obdobju preimenovala v Motor, začeli razvijati in izdelovati hladilne kompresorje, toplotne izmenjevalnike in podobno opremo, kmalu tudi hladilne naprave.«

Organiziranost športa v Loki prva leta po vojni *1

»Takoj po vojni, to je 30.9.1945 je bilo v Loki ustanovljeno **Fizkulturno društvo Škofja Loka** z več panožnimi odbori. Prvi predsednik društva je bil Kalan Franc, oče Jara in Janeka, ki sta bila nato vrsto let aktivna smučarska tekmovalca, trenerja in organizatorja v SK Transturist in njegovem nasledniku SK Alpetour. Najbolj dejaven sem bil v številčno najmočnejši panogi, to je gimnastični, pozimi pa v smučarski. Odbor za smučanje sta vodila Minka Bevk in Marjan Masterl.

Leta 1947 se je Fizkulturno društvo preimenovalo v **Telovadno društvo Škofja Loka**. Predsednik je postal zobozdravnik Adolf Gerjol, jaz pa sem v obdobju 1947-1950 kot načelnik skrbel za strokovno delo v društvu.

Telovadno društvo Škofja Loka se je 1950 preimenovalo v **Telovadno društvo Ločan**. Istega leta sta se odcepili nogometna in smučarska sekcija. Tako je bil 1950 ustanovljen samostojni **Smučarski klub Ločan**.

Telovadno društvo Ločan se je 1952 po zgledu drugih slovenskih telovadnih društev preimenovalo v **TVD Partizan Škofja Loka**. Sedaj se ime TVD Partizan pogosto uporablja tudi za obdobje od 1945 do 1952, kar pa ne ustreza dejanskemu toku dogodkov.«

Smučanje v Loki takoj po vojni

»Kljub temu, da so Nemci s pozivom o vrnitvi in hišnimi preiskavami (racijami) zasegli del smučič starojugoslovanske kraljeve vojske, je v posesti Ločanov ostalo precej teh smučič. To je takoj po osvoboditvi omogočilo razmah smučanja v Loki.

Ločani smo smučali na Štajngrofu, za Grebenarjem, v Smučarski dolinici in na Stenu. Fantje in dekleta s takratne Suhe (obsegala je večje območje kot sedaj) in vasi proti Sv. Duhu so med tednom smučali za Pahovcem, ob nedeljah pa prav tako na Stenu.

Spomladi smo hodili na Ratitovec in Stari vrh.

Poleg že omenjenih Karlovških fantov smo se družili tudi s Silvom Ravnikarjem (Maklouškom), Gašperjem Zakotnikom (Anzeljcom), Stanovnikovimi fanti (Poletučki) in drugimi.

Silvo, ki se je pri svojem očetu učil za čevljarja, nam je s pomočjo očeta izdelal smučarske čevlje. Bili so malo višji od planinskih in ob strani okovani.«

Lubniški smuk

»Pozimi, verjetno 1947, so loški smučarji pripravili Lubniški smuk. Ne spomnim se natančno kdo je bil organizator. Verjetno je bilo to Fizkulturno društvo. Start je bil na Repelah (eno od treh kopiš) nad Gabrovim. Smuk proga je bila zelo zahtevna. Peljala je po travnikih in senožetih, že pred vasjo zavila navzdol proti vojaški cesti, ki jo je prečkala štirikrat. Cilj je bil na travniku pod prvo serpentino vojaške ceste.

Najhujša strmina je bila od kmetije pr' Francon proti cilju. Ko si pripeljal skozi cilj, si moral ujeti še leseni plošč, ki smo ga postavili čez potok. Če ga ne bi ujel, bi se znašel v potoku.

Smuk progo smo teptali in pripravljali dva tedna. Skoraj vse dni je snežilo, tako da smo bili popolnoma premočeni. Grelji in sušili smo se v gostilni Pr' Enderc v Gabrovem, kjer smo se tudi 'podkrepili'.

Zaradi že opisanih vremenskih razmer, je bila proga tudi na dan tekmovanja mehka.

Tekmovali smo v članski in mladinski konkurenci. Člani so dobili nižje štartne številke in vozili prvi, za njimi mladinci.

Tekmoval sem z vojaškimi smučmi brez robnikov, ki sem jim pred tem že porezal špičke. Nosil sem štartno številko 35 in dosegel tretje mesto. Največje težave so nam delali prehodi čez cesto. Smerna vratca so bila pod cesto. Če si bil prehiter, si jih z lahkoto zgrešil.

Podrobnejših rezultatov nimam več v spominu.

Tekmovalci ma Lubniškem smuku 1947

Vseh tekmovalcev na gornji sliki ne prepoznam več, zagotovo so pa med njimi bili: Ravnikar Silvo (Makloušk), Grogov Janez, Hafner Ivan (Lorenc), Goličič Franc, Oblak Meta, Grundner Stane, Jazbec Drago, Langerholc Tone (Potu Tone), Bernik Tone, Koritnik Bertl, Kogovšek Dušan, Gašperšič Janez (Klamfar), Kalan Urh (Muki) in seveda jaz.

Smučanje na Ratitovcu

»Po vojni smo trije loški Kalani: brat Franc, Urh (Muki) in jaz ter Janez Bogataj iz Železnikov pri Pašni zadrugi za Selško dolino iz Češnjice vzeli v najem pastirsko koč na Planini Klom pod Ratitovcem. Tja smo hodili smučat pozno pozimi in spomladi.

Na koč smo obesili jugoslovansko državno zastavo in na smreke nabili skodle. Te so nas ob obilnem snegu, ki je v tistih letih zasul Ratitovec, usmerjale h koči. Kljub temu se je zgodilo, da smo jo težko našli, kot takrat, ko je Stanovnik Stane (Poletučku Stane) k sreči s smučmi brcnil v dimnik in smo jo le našli.

Del najemnikov in gostje pastirske koč na Planini Klom (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Na Ratitovec in Planino Klom smo hodili vse leto. Kočo smo si opremili z najnujnejšim. Jaz sem na primer prinesel mamine vilice in nože.

Pred zimo smo pripravili drva, da nas pozimi ne bi zeblo. Svetili smo si z laternami, umivali pa s snegom.

Vsak dan je bil eden zadolžen za pripravo hrane. Kuhali smo si sami, iz moke, kaše, jajc in mleka, ki smo jih prinesli od doma. Spomnim se, da sem pripravil palačinke. Še danes se zabavam, ko pomislim na cmoke, ki jih je skuhal Janez. Tudi pes jih ni maral. Urh se je hvalil, da je od doma prinesel meso za golaž. Ko smo zmrznjeno meso pričeli rezati, smo ugotovili, da gre za marmelado. Ješe Tone, doma s Placa, takratni strokovnjak za radiotehniko, kasneje za televizijsko tehniko, nam je izdelal radio na baterije. Radijski signal smo ujeli tako, da smo postavili dolgo anteno. Ker je bil radio na slušalke, ga je lahko poslušal le eden. Ko smo slušalke slučajno postavili v lonec, smo ugotovili, da le ta deluje kot zvočnik. Sedaj smo lahko radio vsi poslušali.

Pri večerni smuki so nam svetile laterne, ki smo jih obesili na drevesa. Imeli smo tudi uradno napovedovalko Minko Bevk, znano loško športnico iz Karlovca. Ko je vozil France Štiglic (Tonkucu Fr'nce s Placa) je napovedala: Vozi Zeno Colo, Italija. Čeprav Francetovo smučanje ni bilo niti približno podobno smučanju Zena Cola, ki je prav leta 1950 v Aspnu (ZDA) postal svetovni prvak v smuku in veleslalomu ter dobil srebrno kolajno v slalomu, se Franceta vsa Loka spominja kot Cena Kola.

Na Ratitovcu smo pripravljali tudi tekme. Ena takih je bila za 1. maja 1950. Ne spomnim se natančno kdo je bil organizator, domnevam pa, da je bilo to Telovadno društvo Ločan, predhodnik TVD Partizan Škofja Loka. Lahko bi rekli, da je bila to neke vrste sindikalna tekma Ločanov.

Na Ratitovec smo navadno hodili tako, da smo se v soboto po 'šihitu' peljali s kolesi do Češnjice, nato pa peš naprej, optani s smučmi, do Planine Klom, kjer smo prespali. Za 1. maja 1950 sta nas pa Tone Rupnik in Stane Rešek (Strupu Stane) s tovornjakoma podjetij, v katerih sta bila zaposlena, zapeljala skoraj do Prtovča.

Start veleslaloma je bil na vojaškem bunkerju, saj je bilo še zadosti snega. Od tod smo videli štarterja, ki je stal kar na cilju pod pastirsko kočo na Planini Pečana.

Del udeležencev tekme na Ratitovcu za 1.maj 1950 (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Ponoči je še zmrzovalo, a v spomladanski pripeki je sneg postal zelo mehak. Težjih padcev zato ni manjkalo. Grundnerjevega Staneta je odneslo na led, ki se je čez noč naredil pod smreko. Zlomil si je dve rebri.

Še slabše jo je odnesel Ludvik Dagarin (Dagarinov Luda). Zlomil si je nogo. Skupaj smo zvezali smuči in ga položili nanje. Tako smo ga 'zapeljali' na cesto pod Prtovčem, kjer je imel parkiran avto Niko Kavčič. Ta je nato Ludvika odpeljal v ljubljansko bolnico.«

Gradnja Loške koče na Starem vrhu

»O gradnji Loške koče na Starem vrhu je bilo že veliko napisanega. Na tem mestu se bom zato omejil le na nekaj dogodkov.

S pripravami na gradnjo je leta 1949 pričelo tedanje Telovadno društvo Škofja Loka, ki se je leta 1950 preimenovalo v Telovadno društvo Ločan. V času gradnje je bilo to še enotno društvo, ki je združevalo vse loške športnike, predvsem pa telovadce, smučarje in nogometaše.

Oktobra 1949 sem sodeloval v odboru za izbor lokacije koče. Odbor je vodil Urh Kalan (Muki). Skupaj z njim, Lojzutom Vodopivcem in domačinom Tomažem Demšarjem smo takoj 10. oktobra 1949 odmerili svet za koč. Spomnim se, da je bil na vrhu Starega vrha že sneg.

Merilci parcele za Loško koč na Starem vrhu 12.10.1949. Od leve: v spodnji vrsti Janez Kalan, Lojze Vodopivec in Franc Leben, v gornji vrsti Drago Šetina in Andrej Fojkar (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Z Mukijem in Francem Kalanom smo na Starem vrhu že v prvih povojnih letih veliko smučali. Muki je pri kmetu Tomažu Demšarju (Žgajnar) v Zaprevalu najel manjšo sobico. V njej smo se pogosto zadrževali. Žgajnar je bil nasploh znan po odličnem jabolčniku. Njegov mošt je bil boljši kot vsako vino. V času priprav na gradnjo koče in same gradnje je Žgajnarjeva sobica postala naše stičišče, zato smo ji rekli kar baza.

Prva leta po vojni sem skoraj ves prosti čas preživel v Sokolskem domu. Od ponedeljka do četrтка sem vodil telovadbo v Sokolskem domu, pripravljal telovadne nastope in akademije, treniral za telovadna tekmovanja. Ob petkih, sobotah in nedeljah sem vrtel filme, saj je tudi ta dejavnost spadala pod telovadno društvo. Leta 1950 sem pomagal še pri gradnji koče. Člani telovadnega društva smo namreč popoldan po končanih telovadbi pogosto odšli na Trato po cement, les in drug material in ga naložili na tovornjaka.

Spominjam se, da sta Rupnik Tone, takrat je vozil pri mesarjih (kasneje podjetje Mesoizdelki) in Rešek Stane (Strup), ki je vozil tovornjak pri tedanjem Remontu (kasneje podjetje Tehnik), v soglasju z vodstvom obeh podjetij prostovoljno vozila gradbeni material po vojaški cesti do Zaprevala. Material smo še zvečer zložili. Žgajnarjev Tomaž ga je nato podnevi s konji od vlekel do gradbišča.

Loška koč je bila prva od koč na Slovenskem, ki smo jo zgradili po vojni. Prav zato je otvoritev vzbudila večjo pozornost. Med drugim je nanjo vabil članek v Gorenjskem glasu, ki v tistih časih ni prav veliko pisal o športu v Loki.«

Fizkultura in šport

PLANINSTVO

PRID' VRH PLANIN, NIŽAVE SIN!

Tereni okrog Starega vrha so po zimi pa tudi še v pozni pomladi idealni, tako za izvežbane smučarje, kakor za začetnike. Tega so se zavedali člani TD „Ločan“, ki so pod vodstvom tov. Kalan Urha v rekordnem času petih mesecev zgradili lep, prijeten planinski dom na Starem vrhu (1204 m) pod Blegašem. V gradnjo doma so vložili nad 7.500 ur prostovoljnega dela in ni bilo nedelje, ko ne bi tekel pot po obrazu neumornim graditeljem.

Vendar dom ne bo služil samo smučarjem; oskrbovan bo skozi vse poletje ter bo nudil prijeten oddih planincem in ljubiteljem narave, ki se bodo hoteli odpočiti v objemu Blegoša.

Dom je vzorno urejen, čaka samo svečanega trenutka otvoritve, ki bo 17. t. m. ob 10. uri dopoldan. Za to priliko člani TD „Ločan“ pripravljajo obilo zabave in razvedrila.

Vabimo smučarje, planince in vse ljubitelje naravnih lepote v kraljestvo Ble-

Ostanki ognjišča spod. bunkarja

goša, da se udeležijo slavnega Starega vrhu in tako skupno proslavimo novo znamenje dela na športnem polju.

NOGOMET

KOROTAN : SOBOTA 3 : 1 (0 : 1)

Muska Sobota, 10. septembra. Danes popoldne je bila tu odigrana prvenstvena nogometna tekma slovenske lige med domačim moštvom „Sobote“ in „Korotanom“ iz Kranja.

V prvem polčasu je bila igra obeh moštev enakopravna in le po krivičnem sodenju sodnika so domači prišli v vodstvo s 1 : 0. V drugem delu igre pa se je pokazala popolna premoč Korotana, ki je domače moštvo nadkrilil z lepo tehnično in kombinacijsko igro in ustvaril tri lepe pogodke, ki so mu prinesli zaslužen

Vabilo na otvoritev Loške kočice na Starem vrhu – Vir: Gorenjski glas števil. 37 z dne 14.09.1950

»V okviru loškega fotokluba nas je znani fotograf Jože Oblak dobro naučil fotografiranja in izdelave črno belih fotografij. Do sedaj sem naredil ogromno slik. Še vedno hranim okrog 7.000 diapozitivov. Zelo dobro mi je uspela spodnja fotografija Loške kočice na Starem vrhu, ki je bila kasneje uporabljena kot razglednica.«

Loška kočica na Starem vrhu – Foto: Janez Kalan

Ko omenjam fotografa Oblak Jožeta, naj povem še kako smo v tistih časih prihajali do fotografij velikih filmskih zvezd. Ker sem bil operater v loškem kinu, ni bilo težko izrezati motiva filmske dive in nato film zalepiti nazaj. Na filmu se to ni nič poznalo, Oblak Jože je pa iz delčka filma izdelal tako željeno fotografijo.

Smučarski tečaji po otvoritvi Loške koče na Starem vrhu

»Leta 1950 sem odšel služiti vojaški rok v oficirsko šolo v Maribor. Takoj po vrnitvi sem na Stari vrh popeljal mlade loške telovadce, tedaj člane Telovadnega društva Partizan Škofja Loka. Od okrog petdesetih telovadcev jih je polovica imela opremo oziroma znala smučati.

Tečaja se je udeležilo okrog 20 telovadcev. Na Stari vrh smo takrat hodili preko Mlake. Spomnim se, da sem moral nesti kar tri dodatne pare smučí, saj so nekateri loški mladinci med potjo omagali.

Prvi tečajniki po otvoritvi Loške koče na Starem vrhu (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

V koči so nam družbo delala okoliška dekleta, ki so imela v njej kuharski tečaj. Spekle so nam tudi sladice.

Mladinci, udeleženci smučarskega tečaja na Starem vrhu 1956 (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Kasneje je smučarske tečaje na Starem vrhu organizirala predvsem Gimnazija Škofja Loka.«

Tečaj za vaditelje smučanja na Komni

»Na Komni je od 15.3. do 25.3.1954 potekal tečaj za vaditelje smučanja. Udeležilo se ga nas je okrog dvajset smučarjev iz vse Slovenije, tudi Primorci. Iz Loke sva bila spet dva Kalana, Urh in Janez. Med nami sta bila tudi takrat zelo znan Slovenec, zdravnik dr. Milan Hodalič ter alpinist in kasneje priznan slovenski kipar Marjan Keršič Belač.

Udeleženci tečaja za vaditelje smučanja na Komni 15.3. do 25.3.1954 – Na fotografiji zadaj: z desne peti Marijan Jeločnik, četrti Urh Kalan, tretji z leve Janez Kalan; spredaj na smučeh v svetlem pulloverju dr. Milan Hodalič (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Tečaj je vodil profesor Marijan Jeločnik. Vadili smo predvsem plužno tehniko, ki je bila za opremo, ki smo jo takrat uporabljali, najbolj primerna. Spomnim se, da sem za izpit vozil plužni venček, to je kombinacijo poševnega smuka in kratkega plužnega zavoja.

Na tečaju sem se tudi prvič seznanil s tehniko nasprotnega sukanja ramen (nemško: Gegenschulter Technik), ki jo je propagiral Norvežan Stein Ericksen. Zanj so bili značilni visoka smučarska preža, ekstremno velik odklon s celim gornjim delom telesa, zelo dolga krmarica (gornja smučka) in obremenitev spodnje noge. Zavoji z nasprotnim sukanjem ramen so bili sicer eden od začetkov paralelne tehnike, a se niso dolgo obdržali.«

Janez Kalan vozi plužni zavoj na Komni, (vir: osebni arhiv Janeza Kalana)

Smuči Kästle 1955 -1956

»Leta 1955 sem vozil še Elanove smuči. Že dolgo sem si želel поблиže ogledati kako poleti izgledajo visoke avstrijske gore. Dogovoril sem se s Klobučarjevim Nandetom, da greva skupaj, a jugoslovanske oblasti nama niso hotele izdati dovoljenja. Večkrat sem odšel na kranjsko Upravo državne varnosti, UDBO po domače. Končno sva dovoljenji le dobila in ju preložila avstrijskemu konzulatu v Ljubljani, ki nama je nato izdal vizuma za prehod jugoslovansko avstrijske meje.

Na potovanje v Avstrijo sem se pripravljaj tudi tako, da sem postopno jugoslovanske dinarje menjal v avstrijske šilinge, nemške marke in ameriške dolarje. Ker tuje valute nisem mogel zadosti pridobiti, sem kupil tudi tri usnjene aktovke. Znano nam je namreč bilo, da v Avstriji vsega primanjkuje in da Avstrijci na marsikaterem področju slabše živijo kot Jugoslovani. Nam so po vojni namreč pomagali Američani z UNRA paketi.

S seboj v Avstrijo sem vzel 42 kg težak nahrbtnik. Med drugim so bile v njem tudi tiste tri usnjene aktovke. Do Beljaka sva se peljala z vlakom. Tu sem aktovke 'za med' prodal. Nahrbtnik je postal lažji.

Ogledala sva si dobršen del avstrijskih gora, zaneslo naju je prav do Dunaja. V Zell am See sem pri trgovcu s športno opremo kupil smuči Kästle, na Dunaju pa fotoaparata AGFA.

Smuči nisem mogel pripeljati v Jugoslavijo, ker nisem imel dokazila o izvoru denarja, zato sem jih pustil kar pri trgovcu. Gostilničar Kunstelj iz Nakla me je povezal s tedanjem jugoslovanskim alpskim reprezentantom Francem Cvenkljem, ki je ob povratku s tekmovanja pri trgovcu v Zell am See pobral tudi moje smuči in mi jih pripeljal. Tako smo si slovenski športniki tedaj pomagali med seboj. Še danes mislim, da smo ravnali pravilno. Avstrijci so bili pa vajeni naših balkanskih poslov. Na njihov račun so radi služili.«

Telovadba

»Od 1945 do 1950 je telovadni odsek skupaj z ostalimi deloval v okviru Fizikturnega oziroma Telovadnega društva Škofja Loka. Sokolski dom takoj po vojni ni bil uporaben za telovadbo, saj so Nemci telovadnico preuredili v kinodvorano. Prav zato smo z vadbo pričeli v telovadnici v osnovni šoli. Pohiteli smo z obnovo Sokolskega doma, kjer smo v telovadnici odmontirali sedeže, uredili poden in sanitarije. Ko sem popravil telovadna orodja, je telovadni odsek lahko pričel z redno vadbo.

V telovadnici smo vadili od sredine jeseni do sredine pomladi. Pozno pomladi, poleti in zgodaj jeseni smo vadili na Telovadišču (igrišču v Puštalu). Tu smo postavili kroge in drog. Iz Sokolskega doma smo pripeljali tudi bradljo in konja.

V Sokolskem domu sem ob ponedeljkih, torkih, sredah in četrkih delal kot vodnik loških mladcev, od začetnikov do najboljših. Vadili smo za akademije, ki so bile v telovadnicah in nastope na prostem. Od petka do nedelje je bil Sokolski dom preurejen v kinodvorano, zato v telovadnici nismo mogli vaditi. Na Telovadišču smo lahko vadili vse dni v tednu, pogosto tudi ob nedeljah.

Še posebej dobro se spominjam, da sem sestavil telovadno vajo s floretom. V njej so se prepletali telovadni gibi s sabljaškimi elementi. Društveni telovadci so bili oblečeni v sabljaške uniforme in pokriti z žičnimi maskami. Florete in drugo sabljaško opremo sem si sposodil pri sabljaški zvezi. Povsod, kjer smo nastopali, je bil sestav pri občinstvu zelo dobro sprejet.

Naša telovadna sekcija je tekmovala in nastopala v Trziču, Kranju, na Bledu, Jesenicah, Stražišču, Ljubljani in Žireh.

O aktivnostih in uspehih našega telovadnega društva je pisal Tone Pogačnik v Loških razgledih številka 46/1 v članku z naslovom: Pregled dejavnosti TVD Partizan Škofja Loka od konca druge svetovne vojne do leta 1965. Sam sem najbolj ponosen na tretje mesto, ki smo ga dosegli 1950 na državnem prvenstvu v Beogradu kot člani - 3. razred. Člansko ekipo smo takrat sestavljali Domine Bizjak, Andrej Franko, Stane Grundner, Franc Kalan, Drago Šetina in jaz. Posamično sem takrat v mnogoboju dosegel sedmo mesto. Vadili smo pod vodstvom Tineta Zaletela. Pri vadbi mu je pomagal tudi nemški vojni ujetnik, ki je bil zaprt na Loškem gradu.

Telovadni nastop Janeza Kalana na krogih v Žireh

Skoki v vodo

»Plavati sem se naučil kar sam. Lahko bi celo rekel, da sem preje znal skakati v vodo kot plavati. Skakal sem v Pepetov bazen, se prijel za grablje in priplaval ven. Tako sem se postopno naučil plavati.

Janez Kalan - skok z brvi v bazen pri Pepetovem mlinu 1955

Pri skokih mi je prav prišlo dobro gimnastično znanje. Imel sem tudi odlična vadbišča. Poleg bazena pri Pepetovem mlinu, smo v Poljanščico skakali tudi s Šturmove skale in v pene s Hudičeve brvi. Skoraj vedno se nam je pri skokih v vodo pridružila Meta Oblak, odlična loška smučarka. Odhajali smo tudi na Bled. Na kopališči pod Blejskim gradom je bil stolp. Na njem so bile nameščene prožne skakalne deske. Rad sem tu skakal. Brez posebnega treninga smo odšli v Kranj na Gorenjsko prvenstvo, kjer sem dosegel tretje mesto.

«

Hobiji

Imel sem tudi številne hobije. V okviru loškega fotokluba, ki ga je vodil pokojni fotograf Jože Oblak, sem postal dober amaterski fotograf. Dvanajst let sem bil ob petkih, sobotah in nedeljah kinooperater v Sokolskem domu. Igral sem harmoniko in se ukvarjal s folkloro. Navdušen gornik sem ostal do starosti.

Pri oseminosemdesetih je moj največji hobi peka potice, piškotov, zavitkov in drugih slaščic. Z njimi razveselim deco iz naše ulice.

Škofja Loka, 22.5.2018

Razgovore sem zapisala in uredila:
Jana Hafner

Pregled virov:

*1 Tone Pogačnik: Pregled dejavnosti TVD Partizan Škofja Loka od konca druge svetovne vojne do leta 1965; Loški razgledi, letnik 46, številka 1;